

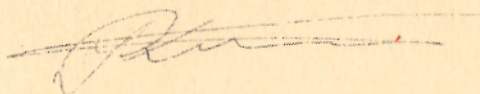
КАРПЮК Роман Петрович

УДК 371.125.037 (021)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬ
ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Авгореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Гуревич Роман Семенович,

Інститут перспективних технологій, економіки і фундаментальних наук Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, директор, м. Вінниця

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України

Вільчковський Едуард Станіславович,

Львівський державний інститут фізичної культури, професор кафедри фізичного виховання, м. Львів

кандидат педагогічних наук, доцент

Яковлів Володимир Леонтійович,

Інститут фізичного виховання та спорту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, директор, м. Вінниця

Провідна установа: Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, кафедра фізичної реабілітації, Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Захист відбудеться “ 22 ” березня 2005р. о 12⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розіслано “18” лютого 2005 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах гуманізації освіти в Україні створюються сприятливі умови для розвитку особистості, задоволення її освітніх потреб та інтересів. Подальша інтенсифікація й ускладнення процесу навчання в школі призводять до збільшення в учнів психічних навантажень й фізичних зусиль. У зв'язку з цим успішне засвоєння навчальних дисциплін залежить не лише від бажання й здібностей учнів, а й від стану їхнього здоров'я та рівня працездатності. Саме фізичне виховання як невід'ємна складова навчального процесу за певних обставин може сприяти підвищенню працездатності, зміцненню та збереженню здоров'я дітей.

Науковими дослідженнями доведено, що систематичні заняття фізичними вправами підвищують розумову й фізичну працездатність, нервово-психічну стійкість організму до несприятливих факторів зовнішнього середовища. Фізичне виховання відіграє важливу роль у збереженні й зміцненні здоров'я учнів, підвищенні рівня їх фізичної підготовленості. Саме тому на створення умов практичної реалізації оздоровчого впливу фізичної культури спрямовані чинні державні документи: Закони України "Про освіту", "Про фізичну культуру і спорт", Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації", Державні тести і нормативні оцінки фізичної підготовленості населення України.

З огляду на це, важлива роль у навчально-виховному процесі сучасної школи відведена діяльності вчителя фізичної культури, який здатний виявляти суперечності фізичного розвитку учнів, на високому рівні розв'язувати професійні ситуації. Результати наукових досліджень М.Т.Данилка, О.Й.Ємця, Н.Ю.Зубанової та ін. й аналіз практики роботи шкіл свідчать, що частина фахівців фізичної культури недостатньо підготовлена до реалізації професійних функцій, не мають належного авторитету серед керівництва шкіл та учнів, не компетентні в своїй діяльності.

Результати теоретичного аналізу досліджуваної проблеми свідчать про активізацію інтересу вітчизняних дослідників до проблем підготовки вчителів фізичної культури. Основні питання, які стають предметом аналізу науковців - це створення ступеневої системи підготовки фахівців із фізичної культури; розробка психологічних основ педагогічної майстерності вчителя фізичної культури; медико-біологічна підготовка фахівців фізичної культури і спорту; професійно-педагогічна підготовка спортивних педагогів; підготовка майбутнього вчителя до пошукової роботи; профорієнтаційна робота; використання національних традицій у системі підготовки вчителів із фізичного виховання.

Результати дослідження Б.М.Шияна вказують на те, що традиційні зміст, форми та методи теоретико-методичної підготовки не відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню вчителя як активної

особистості, здатної творити й забезпечувати ефективне функціонування національної системи фізичного виховання. Сучасний учитель фізичної культури зорієнтований на суворо регламентовану репродуктивну діяльність. Це зумовлено практикою підготовки вчителів фізичного виховання, яка здійснюється у вищих навчальних закладах, де студенти засвоюють переважно розрізнені компоненти професійної діяльності, а не її цілісну структуру.

Водночас провідною, інтегральною якістю вчителя фізичної культури, як і інших педагогів, про що свідчать дослідження О.І.Забокрицької, Г.С.Костюка, В.О.Моляка, А.В.Фурмана, є його здатність професійно, педагогічно мислити. Саме це формує педагогічну спостережливість, уміння планувати й аналізувати педагогічний процес.

Важливим результатом педагогічного мислення є компетентне розв'язування професійних завдань і ситуацій. Зрозуміло, що підготувати такого вчителя, застосовуючи ілюстративно-пояснювальний метод навчання, неможливо. Творчість, активність, самостійність у прийнятті рішень не формуються в студента спонтанно. Вони визначаються спрямованістю, стратегією, змістом і технологією процесу навчання й виховання у вищій школі, яка готує фахівців з фізичної культури. Один з найефективніших шляхів розв'язання цієї проблеми – широке використання проблемних методів навчання.

Проблемні методи навчання забезпечують розвиток професійного мислення, розв'язання завдань, максимально наближених до професійних. У багатьох наукових дослідженнях неодноразово наголошувалось, що використання проблемного навчання може забезпечити ефективну підготовку майбутніх фахівців фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій. Проте, досвід використання цих технологій незначний, а рекомендації - загальні й поверхневі. Є всі підстави констатувати, що на шляху до широкого впровадження професійних ситуацій в систему підготовки фахівців виникають труднощі, які зумовлені відсутністю специфічних, легко адаптованих технологій їхнього розв'язання, що базуються на зразках професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Отже, актуальність дослідження зумовлена суперечністю між необхідністю розв'язувати вчителями фізичної культури чисельні професійні ситуації в процесі фізичного виховання учнів і відсутністю обґрунтованої технології навчання майбутніх учителів аналізувати і вирішувати професійні ситуації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою "Дидактичне забезпечення якісного оновлення змісту освіти в системі педагогічної підготовки студентів педвузів III - IV рівнів акредитації" (номер держреєстрації 0102 У 000737). Внесок

автора полягає в розробці технології навчання майбутніх учителів аналізувати й розв'язувати професійні ситуації.

Тема дисертаційної роботи затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 08 від 22 березня 2000 р.) та зареєстрована Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 7 від 21 вересня 2004 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури.

Предмет дослідження – технологія формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити технологію формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що якість професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури суттєво підвищиться за умов розробки технології формування їхньої готовності до розв'язання педагогічних ситуацій і впровадження її в навчальний процес факультетів фізичного виховання педагогічних ВНЗ та інших закладів, які готують фахівців даного профілю.

Завдання дослідження:

1. Визначити специфічні особливості та розробити класифікацію педагогічних ситуацій, що виникають у діяльності вчителя фізичної культури.

2. З'ясувати структуру, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій.

3. Розробити та експериментально перевірити технологію формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до розв'язання педагогічних ситуацій.

4. Розробити методичні рекомендації щодо підготовки студентів до розв'язання педагогічних ситуацій на уроках фізичної культури.

Методологічну основу дослідження становлять: філософські положення теорії пізнання; концептуальні положення філософії, соціології, психології, педагогіки; загальнонаукові принципи системного підходу й елементи системного аналізу, неперервності освіти, особистісного, діяльнісного та індивідуально-творчого підходу до особистості майбутнього фахівця; основні положення системно-структурного підходу щодо організації навчального процесу.

Важливе методологічне значення для розв'язання досліджуваної проблеми мають положення Конституції України, Законів України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про вищу освіту”, “Національної доктрини розвитку освіти в Україні”, Концепції професійно-технічної (професійної) освіти, інших нормативних документів.

Теоретичну базу дослідження становлять положення і висновки щодо:

- філософії неперервної освіти (В.П.Андрущенко, Г.П.Васянович, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, В.С.Лутай та ін.);
- неперервної професійної освіти (С.У.Гончаренко, Р.С.Гуревич, Н.Г.Ничкало, А.Є.Мойсеюк, Л.П.Пуховська, С.О.Сисоєва та ін.);
- історії фізкультурної освіти (В.У.Агеєвець, А.Є.Сиворцов, В.В.Столбов, Г.А.Шашкін та ін.);
- теорії і практики особистісно орієнтованої освіти (Г.О.Балл, І.Д.Бех, С.І.Подмазін, В.В.Рибалка, М.І.Сметанський, Г.С.Тарасенко, І.С.Якиманська та ін.);
- професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання й спорту (Я.А.Бельський, Е.С.Вільчковський, М.А.Герцик, О.М.Вацеба, О.Ц.Демінський, В.П.Каргополов, К.П.Козлова, Л.П.Матвеев, Ф.М.Медвідь, В.В.Фидельський, Г.А.Шашкін, Б.М.Шиян, В.Л.Яковлів та ін.);
- організації навчального процесу у вищих навчальних закладах фізичної культури (Б.Л.Вульфсон, Н.Б.Бокова, М.Е.Кутепов, О.В.Петунін, В.В.Приходько та ін.).

Методи та організація дослідження. Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів:

- теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування проводилися для визначення сутності і специфіки педагогічних ситуацій, що виникають у процесі фізичного виховання учнів;
- метод експертних оцінок використовувався для визначення рівня готовності студентів до розв'язання педагогічних ситуацій;
- педагогічний експеримент здійснювався для перевірки розробленої технології підготовки студентів до розв'язання педагогічних ситуацій;
- методи математичної статистики використовувались для визначення достовірності результатів дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилась протягом 1996-2004 років на базі Луцького інституту розвитку людини університету "Україна", Волинського державного університету імені Лесі Українки, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Загалом у дослідженні на різних його етапах взяли участь 620 студентів.

Дослідження здійснювалось у чотири **етапи**, кожен з яких був спрямований на вирішення визначених завдань.

На **першому** етапі (1996-1997 рр.) проаналізовано психолого-педагогічну літературу з теми дослідження; визначено стан професійної підготовки вчителів фізичної культури, виявлено можливості проблемного навчання як передумови підготовки студентів до розв'язання педагогічних

ситуацій.

На *другому* етапі дослідження (1998-1999 рр.) визначено сутність і специфіку педагогічних ситуацій, що виникають у діяльності вчителя фізичного виховання, здійснено їхню класифікацію.

Третій етап дослідження (2000-2002рр.) передбачав розробку технології формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до розв'язання педагогічних ситуацій.

На *четвертому* етапі (2003-2004 рр.) впроваджено в навчальний процес вищих закладів освіти розроблену технологію підготовки студентів до розв'язування педагогічних ситуацій, перевірено її ефективність, підведено підсумки дослідження, оформлено кандидатську дисертацію.

Наукова новизна одержаних результатів:

вперше розроблено технологію формування в майбутніх учителів фізичної культури готовності до розв'язання педагогічних ситуацій, що включає систему принципів, етапів, педагогічних умов, форм, методів і прийомів навчання;

з'ясовано сутність, структуру, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій;

визначено специфічні особливості та розроблено класифікацію педагогічних ситуацій, які виникають у діяльності вчителя фізичної культури;

дістали подальшого розвитку положення щодо обґрунтування та структурування змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів:

розроблено методичку формування у вчителів фізичної культури вмінь розв'язувати педагогічні ситуації, яка передбачає застосування комплексу методів навчання з поступовим переходом від репродуктивних до проблемно-пошукових;

складено систему педагогічних задач, які можуть застосовуватись у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури;

сконструйовано алгоритм розв'язання типових педагогічних ситуацій, які виникають у процесі фізичного виховання школярів;

основні положення дисертації склали основу навчального посібника "Технологія розв'язання професійних ситуацій учителя фізичної культури".

Розроблена технологія підготовки майбутніх учителів фізичної культури до розв'язування педагогічних ситуацій *впроваджена* в практику роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 04/63 від 20.09.2004 р.), Волинського державного університету імені Лесі Українки (довідка № 4/4109 від 06.09.2004 р.), Луцького інституту розвитку людини університету "Україна" (довідка № 46 від 20.05.2004 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 789 - 40/03 від 08.09.2004 р.),

Міжнародного університету "РЕГ" імені академіка Степана Дем'янука (довідка № 85 від 18.09.2004р.), Хмельницької філії Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна" (довідка №186 від 08.09.2004р.).

Результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки та перепідготовки учителів фізичної культури, а також під час створення нових навчальних програм і посібників з психолого-педагогічних та спортивно-педагогічних дисциплін для студентів і фахівців фізичного виховання.

Вірогідність результатів дослідження забезпечувалася теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження; репрезентативністю вибірки; кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів; застосуванням методів математичної статистики.

Особистий внесок дисертанта полягає в розробці технології підготовки студентів до розв'язання педагогічних ситуацій, які виникають у процесі фізичного виховання. У спільній публікації авторським є обґрунтування специфіки педагогічних ситуацій, що виникають у діяльності вчителя фізичної культури та технології їх розв'язання.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження доповідалися на Міжнародних наукових конференціях "Фізична культура, спорт та здоров'я нації" (Вінниця, 2001), "Фізичне виховання, спорт та культура здоров'я у сучасному суспільстві" (Луцьк, 2002), Всеукраїнських наукових конференціях "Сучасні проблеми фізичної культури і спорту школярів та студентів України" (Суми, 2001), "Концепція розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні" (Рівне, 2001), "Кінезіологія в системі культури" (Івано-Франківськ, 2001), "Сучасні інформаційні технології та інновації методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, проблеми" (Вінниця, 2004); наукових конференціях професорсько-викладацького складу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2001-2004рр.), щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Луцького інституту розвитку людини університету "Україна" (2000-2004рр.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в 14 публікаціях, з них: 5 статей у провідних наукових фахових виданнях, 1 навчальний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладений на 159 сторінках. Робота містить 16 таблиць і 6 рисунків на 20 сторінках. Список використаних джерел містить 210 найменувань, з них 16 – іноземною мовою. В роботі є три додатки на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, сформульовано мету і завдання дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, описано шляхи їх апробації.

У першому розділі – **“Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розв’язання педагогічних ситуацій як педагогічна проблема”** – проаналізовано сучасний стан і проблеми підготовки вчителів фізичної культури, розкрито специфічні особливості педагогічних ситуацій, які виникають у діяльності вчителя фізичної культури, визначено сутність, структуру, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв’язання педагогічних ситуацій.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про активізацію інтересу вітчизняних дослідників до проблем підготовки вчителів фізичної культури. Основні питання, які стають предметом аналізу науковців, – це створення ступеневої системи підготовки фахівців із фізичної культури (Я.Я.Болубаш, 1996; Т.В.Лахманюк, 1994; М.І.Шкіль, 1994); розробка психологічних основ педагогічної майстерності вчителя фізичної культури (М.В.Кричфалуший, 1999); медико-біологічна підготовка фахівців фізичної культури і спорту (О.В.Мищенко, 1994); професійно-педагогічна підготовка спортивних педагогів (С.Ю.Балбенко, 1999; К.П.Козлова, 2001; Т.Г.Овчаренко, 2002; В.Т.Ялович, 1996); підготовка майбутнього вчителя до пошукової роботи (Л.А.Завацька, 1994); профорієнтаційна робота (Ю.М.Ніколаєв, 1994); використання національних традицій у системі підготовки спеціалістів із фізичного виховання (О.М.Вацеба, 1994; І.К.Попеску, 1997; Є.Н.Пристапа, 1996; А.В.Цьось, 2000).

Результати теоретичного аналізу свідчать, що науковці приділяють особливу увагу розробці так званих активних методів навчання, проблемного навчання та проблемних навчальних ситуацій, що забезпечують розвиток у студентів професійного мислення, здатності розв’язувати завдання, максимально наближені до професійних (О.І.Ємець, 1999; Т.Г.Овчаренко, 2000; А.В.Фурман, 1994). Водночас практично не дослідженими залишаються питання специфіки та класифікації педагогічних ситуацій, які виникають у процесі фізичного виховання школярів, а також проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їх розв’язання.

Дослідження свідчать, що педагогічна ситуація – це фрагмент педагогічної діяльності, який містить суперечності між тим, що сталося і тим, що очікувалось в ході навчально-виховного процесу. Педагогічна ситуація – це своєрідна “клітина” педагогічного процесу, для якої характерні суттєві ознаки цілісного виховного процесу.

На основі аналізу педагогічної практики з’ясовано, що специфічною особливістю педагогічних ситуацій, які виникають у процесі фізичного виховання учнів, є їх багатофакторність і неоднозначність. Внаслідок цього більшість з них у принципі не піддається алгоритмізації. Через це розв’язання

таких задач є справою творчою, як і професійно-педагогічна діяльність в цілому.

Аналіз літератури свідчить, що на сьогодні не існує єдиної науково обґрунтованої класифікації педагогічних ситуацій, які виникають в діяльності вчителя фізичного виховання. Разом з тим така класифікація дасть змогу викладачу з меншими витратами часу та більшою ефективністю застосовувати методи і засоби їх розв'язання в залежності від особливостей навчально-виховного процесу, складу учнів, їх віку й статі. З іншого боку, групування педагогічних ситуацій на основі відповідних критеріїв допомагатиме самому вчителю накопичувати банк професійних ситуацій в залежності від основних завдань, змісту занять, навчальної проблеми, умов навчально-виховного процесу.

На підставі аналізу наукової літератури і педагогічної практики ми розробили класифікацію педагогічних ситуацій, які трапляються у процесі фізичного виховання, в основу якої покладено такі критерії: діяльнісна ознака, зміст ситуації, характер її виникнення, тривалість дій.

Аналіз літературних джерел свідчить, що на сьогодні не існує чіткого визначення поняття "готовності". У педагогічних дослідженнях готовність трактується здебільшого як якісна характеристика рівня підготовки особистості до діяльності. Її вивчають у зв'язку з особистісними передумовами до успішної діяльності, що створюються в результаті цілеспрямованого впливу на особистість. Більшість авторів схиляються до думки, що готовність є особливим психічним станом, а тому вона розглядається як вибірково прогностична активність особистості на стадії її підготовки до діяльності.

З урахуванням специфіки професійної діяльності вчителя фізичної культури нами обґрунтовано поняття "готовність до розв'язання педагогічних ситуацій", що трактується як складне особистісне утворення, яке поєднує у собі установку на конструктивні взаємини з учнями, розвинене педагогічне мислення, уміння оперативно орієнтуватися в різних ситуаціях, правильно визначати та аналізувати педагогічні задачі.

Узагальнюючи різні підходи до визначення структури професійної готовності, ми виділили чотири компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій:

- мотиваційно-ціннісний (орієнтація на діалогічний стиль педагогічного спілкування, прагнення до самоаналізу та вивчення індивідуально-психологічних особливостей учнів);
- теоретичний (знання алгоритмів аналізу та розв'язання педагогічних ситуацій);
- практичний (гностичні, комунікативні, організаторські та конструктивні уміння);
- особистісний (педагогічне мислення, рефлексивні здібності, емпатія).

Проаналізувавши різні підходи до визначення рівнів сформованості

готовності до педагогічної діяльності, ми прийшли до висновку про доцільність виділення трьох рівнів готовності вчителя фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій: творчий (високий), репродуктивний (середній), інтуїтивний (низький).

Високий рівень готовності характеризується оптимальною структурою професійно-ціннісних орієнтацій, які поєднуються з розвиненими конструктивними, гностичними, організаційними і комунікативними вміннями, що адекватно і гнучко застосовуються в мінливих ситуаціях педагогічної діяльності. Характерними ознаками цього рівня готовності є гнучкість, здатність обирати найбільш доцільний стиль спілкування з учнями у тій чи іншій конкретній ситуації, вміння визначати оптимальну соціально-психологічну дистанцію у спілкуванні, володіння різноманітними тактиками і прийомами впливу на школярів різного віку, добре усвідомлення сильних і слабких сторін свого спілкування.

Студенти з середнім рівнем готовності до розв'язання педагогічних ситуацій мають базові знання про її структурні компоненти, володіють окремими гностичними, організаційними і комунікативними вміннями, проте не завжди здатні ефективно їх застосовувати в мінливих ситуаціях професійного спілкування. Знання і вміння студентів з цим рівнем мають здебільшого репродуктивний характер: студенти можуть їх застосовувати в типових, стандартних ситуаціях, однак відчують труднощі, коли доводиться самостійно визначати адекватні способи і прийоми взаємодії в умовах реальної професійної взаємодії.

Студенти з низьким рівнем готовності до розв'язання педагогічних ситуацій демонструють упередженість, суб'єктивізм та інші помилки у процесі розв'язання педагогічних ситуацій, не володіють знаннями про ефективні способи та прийоми педагогічної взаємодії, стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях, не вміють обирати найбільш доцільний у тій чи іншій ситуації стиль спілкування з учнями. Маючи поверхові уявлення про способи розв'язання педагогічних ситуацій, вони, як правило, не можуть об'єктивно оцінити рівень сформованості у себе необхідних умінь. При цьому досить часто спостерігається некритично висока оцінка своєї готовності до розв'язання педагогічних ситуацій або ж недостатнє розуміння її важливості для майбутньої професійної діяльності, що, в кінцевому рахунку, спричинює низький рівень орієнтації на професійне самовдосконалення.

Результати констатуючого експерименту свідчать про недостатній рівень готовності багатьох студентів (54%) до конструктивного розв'язання педагогічних ситуацій. У зв'язку з цим виникає необхідність в обґрунтуванні технології відповідної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

У другому розділі – „**Формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до розв'язання педагогічних ситуацій**” – розкрито методи та організацію дослідження, обґрунтовано технологію підготовки студентів до розв'язання професійних ситуацій та проаналізовано результати

її експериментальної перевірки.

Розробка технології формування умінь розв'язувати професійні ситуації здійснювалась відповідно до основних положень концепції І.Я. Лернера (1980) про зміст освіти. Згідно з цією концепцією, зміст освіти включає такі компоненти: знання (інформація), способи діяльності, досвід творчої діяльності й досвід емоційно-ціннісного ставлення до діяльності. Навчальні завдання були спрямовані на формування вмінь студентів розв'язувати професійні ситуації. Стрижень розробленої технології визначали навчально-практичні завдання, які містили дослідницькі та проблемні елементи, що ставили студентів у позицію експериментаторів, стимулювали творче опанування раціональними способами застосування знань на практиці.

В основу технології формування вмінь розв'язувати педагогічні ситуації нами покладено положення про структурно-функціональний взаємозв'язок усіх компонентів навчального процесу. При цьому ми виходили з того, що вона має забезпечувати формування таких складових педагогічної готовності: систему знань про специфічні особливості педагогічних ситуацій, способи їх аналізу та розв'язання, прийоми педагогічного мислення, які включають низку ієрархічно організованих рівнів: рівень загальних ідей, рівень конструктивно-методичних схем, рівень технічних прийомів; систему стратегічних інтелектуальних умінь, які регулюють процес мислительної діяльності вчителя у ході розв'язання педагогічних ситуацій і актуалізуються в процесі вироблення і прийняття відповідних рішень.

Розроблена нами технологія формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій передбачала:

- 1) дослідження основ конструювання конкретних педагогічних рішень;
- 2) організацію активної взаємодії між студентами у процесі пошуку рішення;
- 3) співвіднесення загальних теоретичних положень зі зразками та варіантами конкретних педагогічних рішень, в яких дані положення знайшли своє втілення.

Дослідження дає підстави стверджувати, що розвиток категоріального апарату мислення студентів, формування у них умінь розробляти конструктивно-методичні схеми розв'язання педагогічних ситуацій доцільно здійснювати з допомогою методів, в основі яких лежать ідеї групового та колективного розв'язання педагогічних задач аналітичного і конструктивного характеру, імітаційних, операційних та особистісно-рольових ігор, моделювання педагогічних ситуацій тощо. У зв'язку з цим розроблена нами технологія формування готовності студентів до розв'язання педагогічних ситуацій включала в себе комплекс організаційних форм, методів і прийомів

психолого-педагогічної підготовки: лекційні та семінарські заняття; практичні заняття; індивідуально-консультаційна робота; моделювання та аналіз типових педагогічних ситуацій; розв'язування психолого-педагогічних задач; групові дискусії; сюжетно-рольові ігри; психотехнічні вправи; виконання спеціальних завдань під час проходження педагогічної практики.

На наш погляд, провідне місце у формуванні готовності до вирішення педагогічних ситуацій належить аналізу педагогічних задач, що моделюють типові ситуації, які виникають у реальній практиці професійної діяльності учителя фізичної культури. Доцільність такого підходу визначається двома принциповими положеннями.

По-перше, педагогічні задачі виступають як проміжна ланка між педагогічною теорією і безпосередньою практикою роботи в школі. Добре відомо, що педагогічна підготовка вчителя містить у собі і теоретичну, і практичну підготовку. При цьому передбачається, що теоретичні знання, які засвоює студент на лекціях і семінарах, повинні застосовуватися пізніше на практиці. Однак перенесення теоретичних знань у практику не є прямим і безпосереднім. Воно містить у собі, як правило, ряд перехідних ланок і етапів. Справа в тому, що знання, які отримуються з окремих психолого-педагогічних предметів, будуються відповідно до внутрішньої логіки тієї або іншої наукової дисципліни. Практична ж діяльність учителя вимагає перетворення знань: з одного боку, вони повинні бути синтезовані, і об'єднані навколо визначеної практичної проблеми, що має багатобічний і цілісний характер, з іншого - вони повинні бути переведені на мову практичних дій, практичних ситуацій, тобто стати засобом розв'язання реальних практичних завдань.

Моделювання типових педагогічних ситуацій у процесі підготовки вчителя фізичної культури (аналіз ситуацій, проектування способів дії в них, моделювання варіантів їх розв'язання) дозволяє заздалегідь, ще до безпосередньої практики в школі, перетворювати і синтезувати знання, отримані при вивченні окремих теоретичних дисциплін, і використовувати їх для вирішення практичних завдань.

По-друге, педагогічні задачі за своїм змістом є навчальними задачами. На відміну від реальних проблем, з якими має справу вчитель-практик, навчальні задачі спеціально призначені для навчання студентів, для цілеспрямованого формування окремих умінь і навичок. Цінність навчальних задач-моделей полягає в тому, що під час їхнього вирішення увага студентів фокусується на заздалегідь відібраних і чітко визначених ситуаціях, що спрощує прийняття рішень. При роботі з моделями, на відміну від реальної практики, значно знижується і суб'єктивна тривожність студентів за можливі помилки. Нарешті, процес розв'язання навчальних задач проходить при прямій участі і контролі викладача, який здійснює оперативну корекцію й оцінку прийнятих студентами рішень.

Нами встановлено, що значна кількість типових педагогічних

ситуацій піддається розв'язанню на основі певного алгоритму. Алгоритмічний підхід створює можливість досить швидко оволодіти змістом і послідовністю аналізу численних ситуацій, сприяє розвитку професійного мислення.

На основі результатів аналізу літератури з досліджуваної проблеми, анкетування вчителів, педагогічних спостережень, власного педагогічного досвіду нами розроблено алгоритм розв'язання педагогічних ситуацій учителем фізичної культури (табл. 1).

На початковому етапі експериментальної роботи студенти використовували алгоритм як зразок, що регламентує послідовну та змістовну сторону аналізу і способи розв'язання педагогічних ситуацій. На другому етапі алгоритмічні дії майбутні учителі систематизували і запам'ятовували. Нарешті, після засвоєння процедури аналізу і розв'язання ситуацій, послідовності відповідних операцій, діяльність студентів набувала творчого характеру.

Використовуючи алгоритмічний підхід, вдалося за порівняно короткий проміжок часу сформувати у студентів уміння розв'язувати типові педагогічні ситуації, з якими зустрічається вчитель фізичної культури. Систематичний аналіз і пошук шляхів розв'язання педагогічних ситуацій може стати своєрідним ефективним тренінгом для формування відповідних педагогічних умінь щодо вирішення завдань фізичного виховання.

Враховуючи безмежну кількість і постійне виникнення нових професійних ситуацій, розроблений алгоритм їхнього розв'язання може постійно змінюватись та вдосконалюватись відповідно до специфіки ситуацій.

Таблиця 1

Алгоритм розв'язання типових педагогічних ситуацій, що виникають у процесі фізичного виховання учнів

№	Послідовність дій під час розв'язання ситуації	Зміст дій
1.	Ознайомлення з ситуацією	Усно, письмово; у складі групи, індивідуально
2.	Сприймання і розуміння суті педагогічної ситуації	Бачення причинно-наслідкових зв'язків, прогнозування способів розв'язання ситуацій
3.	Виявлення стану суб'єктів ситуації	Аналіз фізіологічного та психічного стану учасників ситуації
4.	Урахування зовнішніх умов, факторів і обставин, що могли спровокувати ситуацію	Місце, час, зв'язок з навчально-виховним процесом

5.	Виявлення суперечності, яка виникла і потребує розв'язання	З'ясування причин можливого порушення дисципліни; стилю спілкування; непередбачених дій учня, вчителя
6.	Прогнозування очікуваного результату розв'язання ситуації	Передбачення ефектів, яких необхідно досягти у процесі розв'язання ситуації
7.	Визначення шляхів розв'язання ситуації	Визначення й обґрунтування способів і шляхів досягнення очікуваного результату
8.	Обґрунтування змісту практичних дій, спрямованих на розв'язання ситуації	Вибір способу впливу на учасників ситуації (фізичні дії, словесні дії-звернення, заперечення, наказ, гумор, стимулювання, переконання).
9.	Оцінювання результатів розв'язання ситуації	Порівняння одержаних результатів із прогнозованими
10.	Формулювання додаткових профілактичних заходів, що логічно впливають з ситуації і вимагають реалізації	Аналіз можливих рецидивів аналогічних ситуацій

Ефективність розробленої технології формування у студентів готовності до розв'язання педагогічних ситуацій перевірялась у педагогічному експерименті, в якому брали участь студенти Інституту фізичної культури та здоров'я Волинського державного університету імені Лесі Українки. На початку і після формуючого експерименту нами проводились контрольні діагностичні зрізи, які дали можливість простежити динаміку формування в студентів готовності до розв'язання педагогічних ситуацій. Педагогічний експеримент проводився в групах III курсу, дві з яких склали контрольну, а дві інші – експериментальну групи.

Експериментальна технологія застосовувалась у процесі вивчення основних дисциплін навчального плану. Викладачі навчальних предметів отримали детальне пояснення змісту експерименту та методичні рекомендації щодо формування умінь розв'язувати педагогічні ситуації. Оскільки запропонована технологія застосовувалась у процесі вивчення різних навчальних дисциплін, то можна говорити про комплексний вплив експериментального навчання на підготовку майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій.

Узагальнення одержаних результатів свідчить, що внаслідок проведеного формуючого експерименту відбулися статистично значущі зміни у рівнях готовності студентів до розв'язання педагогічних ситуацій (див. табл. 2).

**Динаміка сформованості рівнів готовності студентів
експериментальної і контрольної груп до розв'язання педагогічних
ситуацій**

№	Рівні готовності до розв'язання педагогічних ситуацій	Експериментальна група (n=54)		Контрольна група (n=56)	
		1-й зріз	2-й зріз	1-й зріз	2-й зріз
1.	Творчий	46%	68%	47%	50%
2.	Репродуктивний	36%	25%	33%	30%
3.	Інтуїтивний	18%	7%	20%	20%

Як бачимо, внаслідок формуючого експерименту в експериментальних групах, на відміну від контрольних, на статистично значущому рівні зросла кількість студентів з творчим рівнем готовності – з 46% до 68%. Відповідно зменшилось число студентів з інтуїтивним (з 18% до 7%) та репродуктивним (з 36% до 25%).

Узагальнюючи сказане вище, відзначимо: наслідком формуючого експерименту стала рефлексія майбутніми вчителями фізичної культури власної системи мотиваційно-ціннісних орієнтацій, їх переосмислення і корекція на основі зворотного зв'язку та досвіду групової взаємодії; розвиток педагогічного мислення; розширення репертуару гностичних, конструктивних, комунікативних і організаційних умінь, оволодіння новими способами і прийомами педагогічної взаємодії. Особливо слід відзначити зростання гностичних умінь у студентів експериментальної групи. Розв'язуючи педагогічні ситуації, вони пропонували більш різноманітні та конструктивні способи дій. Крім того, збільшилася кількість варіантів вирішення конфліктних ситуацій. Це свідчить про вміння майбутніх учителів фізичної культури встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здатність застосовувати психолого-педагогічні знання у практичній діяльності.

Таким чином, педагогічний експеримент показав високу ефективність запропонованої технології формування готовності до розв'язання педагогічних ситуацій, що підтверджує правильність нашої гіпотези.

ВИСНОВКИ

Специфіка діяльності вчителя фізичної культури в сучасних умовах вимагає від нього компетентного мислення, спостережливості, уміння планувати, здійснювати та аналізувати педагогічний процес, який являє собою нескінченний ряд педагогічних задач, спрямованих на досягнення загальної мети - формування особистості учня, його світогляду, переконань, свідомості, поведінки. У зв'язку з цим важливого значення набуває підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до конструктивного розв'язання різноманітних педагогічних ситуацій. Реалізація цього завдання

суттєво ускладнюється тим, що педагогічні ситуації характеризуються неоднозначністю, а їх розв'язання важко піддається алгоритмізації.

У дослідженні ми розглядаємо педагогічну ситуацію як фрагмент реальної педагогічної діяльності, який містить суперечності між тим, що сталося і тим, що очікувалось в ході навчально-виховного процесу, а також як дидактичний метод професійної підготовки майбутніх учителів.

Педагогічні ситуації, як метод навчання, виконують чотири основні функції: навчальну, діагностичну, розвивальну та виховну. Навчальна функція полягає в можливостях їх використання як навчального матеріалу для засвоєння знань про педагогічні процеси і явища. Діагностична функція полягає в тому, що якісні та кількісні показники розв'язання педагогічних ситуацій можуть розглядатися як критерії професійної майстерності педагога. Розвивальна функція передбачає можливості ефективного розвитку важливих професійних якостей учителя. Виховна функція спрямована на оволодіння зразками та моделями поведінки вчителя фізичної культури в різних ситуаціях, які виникають у навчально-виховному процесі.

Встановлено, що класифікацію професійних ситуацій необхідно здійснювати з урахуванням різних показників, зокрема діяльнісної ознаки, організаційних форм, рівнів застосування, змісту і структури навчання, частоти та складності виникнення.

З урахуванням специфіки професійної діяльності вчителя фізичної культури нами обґрунтовано поняття "готовність до розв'язання педагогічних ситуацій", яке трактується як складне особистісне утворення, що поєднує у собі установку на конструктивні взаємини з учнями, розвинене педагогічне мислення, вміння оперативно орієнтуватися в різних ситуаціях, правильно визначати та аналізувати педагогічні задачі.

У структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій ми виділили чотири компоненти: мотиваційно-ціннісний (орієнтація на діалогічний стиль педагогічного спілкування, прагнення до самоаналізу та вивчення індивідуально-психологічних особливостей учнів); теоретичний (знання алгоритмів аналізу та розв'язання педагогічних ситуацій); практичний (гносичні, комунікативні, організаторські та конструктивні вміння); особистісний (педагогічне мислення, рефлексивні здібності, емпатія).

Готовність студентів до розв'язання педагогічних ситуацій характеризується трьома рівнями сформованості: творчий (високий), репродуктивний (середній), інтуїтивний (низький).

Творчий (високий) рівень характеризується сформованістю у студентів адекватно усвідомлюваної структури ціннісних орієнтацій, провідне місце в якій посідає орієнтація на ефективність професійної діяльності у комплексі з орієнтацією на формування сприятливих міжособистісних стосунків і позитивного психологічного мікроклімату в класному колективі. Студенти з високим рівнем готовності до розв'язання

педагогічних ситуацій об'єктивно оцінюють учнів на основі спостереження за їх поведінкою, володіють прийомами рефлексивного і нерефлексивного слухання, вміють передбачати реакцію учнів на ті чи інші слова та вчинки, здатні обирати найбільш доцільний стиль спілкування з учнями у тій чи іншій конкретній ситуації, володіють різноманітними тактиками і прийомами впливу на школярів різного віку, регулярно працюють над удосконаленням власної педагогічної майстерності.

Студенти з репродуктивним (середнім) рівнем усвідомлюють структуру мотиваційно-ціннісних орієнтацій, що визначають спрямованість їх спілкування у взаємодії з учнями. Проте таким орієнтаціям часто властива односторонність і внутрішня суперечливість. Такі студенти мають базові знання про характерні особливості і способи розв'язання педагогічних ситуацій, володіють гностичними, організаційними, конструктивними і комунікативними вміннями, проте не завжди здатні ефективно їх застосовувати в мінливих ситуаціях професійної діяльності. Знання і вміння студентів з цим рівнем мають здебільшого репродуктивний характер: студенти можуть їх застосовувати в типових, стандартних ситуаціях, однак відчують труднощі, коли доводиться самостійно визначати адекватні способи і прийоми взаємодії в умовах реальної професійної взаємодії.

Інтуїтивний (низький) рівень готовності до розв'язання педагогічних ситуацій характеризується недостатнім усвідомленням студентами мотиваційно-ціннісних орієнтацій, які визначають спрямованість їх професійної діяльності, поверхово-інтуїтивними уявленнями про складові елементи готовності до розв'язання педагогічних ситуацій, нерозвиненістю гностичних, організаційних і комунікативних умінь. Студенти демонструють упередженість, суб'єктивізм та інші помилки у процесі розв'язання педагогічних ситуацій, не володіють знаннями про ефективні способи та прийоми педагогічної взаємодії, стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях, не вміють обирати найбільш доцільний у тій чи іншій ситуації стиль спілкування з учнями. У процесі розв'язання педагогічних ситуацій вони спираються головним чином на власний обмежений досвід міжособистісної взаємодії, інтуїтивно вироблені, недостатньо усвідомлювані правила і установки.

На констатуючому етапі дослідження доведено, що в багатьох студентів недостатньо сформована готовність до розв'язання педагогічних ситуацій. За здатністю аналізувати професійні ситуації та приймати оптимальні рішення виділено три групи студентів. Першу групу (24%) становлять студенти, які здатні глибоко аналізувати ситуацію, інколи використовуючи нестандартні способи її розв'язання. Студенти даної групи пропонують 3-5 варіантів розв'язання ситуацій. До другої групи (41%) належать студенти, які називають іноді до 10 варіантів, але це прості, традиційні, іноді примітивні способи розв'язання ситуацій. Аналіз ситуацій дуже поверхневий, без педагогічного обґрунтування. Третю групу (35%)

становлять студенти, які здебільшого пропонують 1-2 варіанти розв'язання професійних ситуацій.

З метою вдосконалення підготовки студентів до розв'язання педагогічних ситуацій нами розроблена технологія, яка включає систему принципів, етапів, педагогічних умов, засобів, методів і форм навчання. Теоретико-методичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив нам обґрунтувати і експериментально перевірити педагогічні умови ефективного формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до розв'язання педагогічних ситуацій: розвиток у студентів потреби в удосконаленні власної професійної майстерності; забезпечення індивідуального підходу; створення у навчальному процесі атмосфери співпраці, співтворчості і взаємонавчання; реалізація принципу контекстного навчання; здійснення навчально-виховного процесу на засадах діагностичного підходу; інтегрований підхід до всіх ланок освітнього процесу; включення до змісту навчання інформації, яка розкриває різні аспекти аналізу та розв'язання педагогічних ситуацій; вдосконалення гностичних, організаційних, конструктивних і комунікативних умінь майбутніх учителів; використання активних форм і методів навчання, які включають студентів у цілеспрямований пошук продуктивних способів і прийомів розв'язання педагогічних ситуацій (групова дискусія, ділові та сюжетно-рольові ігри, моделювання та аналіз педагогічних ситуацій, психотехнічні вправи, мікрвикладання і т.д.).

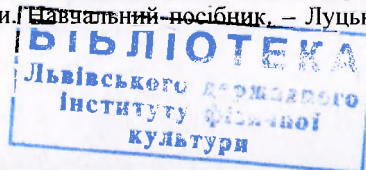
Внаслідок експериментального дослідження з'ясовано, що формування готовності студентів до розв'язання педагогічних ситуацій значно активізується за умови використання у навчальному процесі розробленого нами алгоритму, який включає таку послідовність дій: ознайомлення з ситуацією, осмислення її змісту, аналіз психологічного учасників ситуації, врахування умов, факторів та обставин, прогнозування очікуваного результату, визначення й обґрунтування способів розв'язання ситуації, оцінювання отриманих результатів, визначення напрямків подальших дій.

Педагогічний експеримент засвідчив високу ефективність розробленої технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій.

Дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми. Подальшого вивчення вимагають питання диференціації навчання відповідно до здібностей студентів розв'язувати професійні ситуації певними способами, обґрунтування шляхів використання професійних ситуацій у різних формах навчально-виховного процесу вищих закладів освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Карпюк Р.П., Ємець О.Й. Технологія розв'язування професійних ситуацій учителя фізичної культури. Навчальний посібник. – Луцьк, 2003. – 135 с.

2. Карпюк Р.П. Компоненти та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2004. – №11. – С. 44-46.

3. Карпюк Р.П. Формування умінь у майбутніх учителів фізичної культури розв'язувати педагогічні ситуації // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 5 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С. 496-502.

4. Карпюк Р.П. Технологія розв'язання педагогічних ситуацій учителя фізичного виховання // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. - Луцьк: Вежа, 2001. - № 12. - С. 60-63.

5. Карпюк Р.П. Загальний стан підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр.-Харків, 2003.-№ 13.-С. 33-41.

6. Карпюк Р.П. Функції та класифікація професійних ситуацій учителя фізичної культури // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. - Харків, 2003. - № 19.- С. 30-36.

7. Карпюк Р.П. Характеристика професійних ситуацій, які розв'язує учитель фізичної культури // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. - Харків, 2003. - №14.- С. 3-8.

8. Карпюк Р.П. Характеристика професійних ситуацій учителя фізичної культури // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наук. праць. - Т. 1. - Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2002. – С. 112-114.

9. Карпюк Р.П. Способи розв'язання професійних ситуацій учителя фізичної культури // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Зб. наук, праць - Рівне: Принт Хауз, 2001. - Вип. 2. - С.354-357.

10. Карпюк Р.П. Наукові засади проблемного підходу в навчанні // Зб. наук, праць IV Міжнародної науково-практичної конференції "Фізична культура, спорт та здоров'я нації". - Київ - Вінниця, 2001. - С. 224-227.

11. Карпюк Р.П. Проблемне навчання в системі підготовки фахівців з фізичного виховання // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції "Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України". - Суми, 2001. - С. 48-51.

12. Карпюк Р.П. Формування у студентів умінь вирішувати педагогічні ситуації // Матеріали конференції "Кінезіологія в системі культури". - Івано-Франківськ, 2001. - С.20-21.

13. Карпюк Р.П. Активізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури // Фізичне та валеологічне виховання студентської молоді. 36. наук, праць. - Луганськ, 2000. - С.37-38.

14. Карпюк Р.П. Особливості професійних ситуацій уроку фізичної культури // Тези першої науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу і студентів Луцького представництва Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна". - Луцьк, 2002. - С.33-35.

АНОТАЦІЇ

Карпюк Р.П. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2004.

Дисертацію присвячено проблемі формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до розв'язання педагогічних ситуацій. У дисертації визначено специфічні особливості педагогічних ситуацій, розроблено їх класифікацію, з'ясовано структуру, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до їх розв'язання. Розроблено технологію підготовки студентів до розв'язання педагогічних ситуацій.

Ключові слова: педагогічна ситуація, класифікація педагогічних ситуацій, готовність до розв'язання педагогічних ситуацій, учитель фізичної культури, педагогічна технологія.

Карпюк Р.П. Подготовка будущих учителей физической культуры к решению педагогических ситуаций. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - Теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2004.

Диссертация посвящена проблеме формирования у будущих учителей физической культуры готовности к решению педагогических ситуаций. В работе определены специфические особенности педагогических ситуаций, разработана их классификация, выяснена структура, показатели и уровни готовности будущих учителей физической культуры к их решению. Разработана технология подготовки студентов к решению педагогических ситуаций.

Ключевые слова: педагогическая ситуация, классификация педагогических ситуаций, готовность к решению педагогических ситуаций, учитель физической культуры, педагогическая технология.

Karpyuk R.P. Preparation of Physical Training Teacher to Solving of Professional Situations. - A Manuscript.

Dissertation for obtaining scientific degree of candidate of pedagogical science speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. - Vinnitsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsubinskiy, Vinnitsia, 2004.

The dissertation is devoted to the questions of formation in students the skills of solving the professional situations which appear in the process of physical education. The analysis and generalization of theoretical points give reason to state that professional situation is defined as a temporary state of interrelations of a teacher and pupils which appear as a result of unsuccessful educational actions, the realization of possibilities or breaches of behavior. The level of pre-university preparation, the presence of independent work skills and the quality of control influence the quality of educational activity of students considerably. Professional situation in real educational process is not only the condition of thought appearance but the means of its functioning and development in fact it is an index of formation of a student's productive cognitive activities, and a searching activity is a criterion of his development as a specialist. Professional situations fulfill such functions: educational, diagnostic, developing and upbringing. The educational function of professional situations of physical culture teacher lies in the possibilities to use them as a teaching material for studying and learning many pedagogical processes and phenomena. The diagnostic function lies in the qualitative and quantitative indices, which are typical for analysis of certain situation, used as a criteria of estimation of a teacher's professional skill. The developing function of professional situations lies in the possibility and effectiveness of developing the important professional qualities of a teacher and especially the professional thought. The upbringing function deals with the examples and models of physical training teacher's educational actions in different situations, which appear during physical culture educational process.

The classification of the professional situations must account various points and especially time factors, organizing forms, different appliance, the contents and structure of the training, frequency and complexity of the emergence.

The majority of the teachers and students choose compromise while solving the professional situations. In most cases this style is chosen by physical training teachers (70%). The data obtained show that compromise was chosen by the students who were tested accordingly: 1-st year - 62,5%; 2-nd year 55,4%; 3-rd year- 66,6%; 4-th year - 63,3%;

On the base of the research and generalization of result there were separated three groups of students according to their ability to analyze the professional situations and to take optimal decision. The first group includes the students who can deeply analyze situations and the main part of them uses unusual ways of solution.

The quantity of the solutions, which were proposed for this group, is

within 3 -5 names. Students who call sometimes up to ten versions of answers are referred to the second group (50%). But these are often rather primitive ways of solving the problematic situations. The analysis of these situations is very superficial, without any pedagogical substantiation. Students who mainly offer one or two ways of solving professional situations are referred to the third group. These are usually traditional and mostly mentioned ways. Students' analysis of such situations is almost absent

Formation of abilities to solve professional problems is expediently conducted on basis of the algorithm, which enables very quickly to master the content and succession of the analysis of numerous situations and to develop the elements of professional thinking. The successiorr of actions during the time of professional situation solving includes acquaintance with the situation comprehension and understanding of its content amplification of the status of the objects, creating this situation, the factors and circumstances, comprehension of the expected results, definition and ground of the ways of achievement of the expected results, content of the practical actions, the evaluation of the results of professional situation solving.

The basic results of the investigation are introduced into educational process of higher educational institutions.

Key words: teacher of physical training, students, professional situations, technology, classification, functions.

Підписано до друку 4.02.05 р. Формат 60x90/16.

Папір друкарський. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 1,0. Обл.-вид. арк. 1,0.

Тираж 100 прим. Зам. № 3.

Віддруковано з оригіналів замовника.

Редакційно-видавничий відділ
Луцького інституту розвитку людини ВМУРОЛ "Україна"
43023, м. Луцьк, вул. Карбишева, 2.